

Милош М. Ковачевић¹
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

Оригинални научни рад
УДК 811.163.41'373.72
Примљено 21. 1. 2015.

О ИЗРАЗУ „НЕКИ ДАН“ И БЛИСКОЗНАЧНИМ СИНТАГМАМА

У раду² се анализи подвргава синтагматски израз *неки дан*. Показује се да је ријеч о идиоматизованом изразу, чије је структурно варирање могуће у оквиру аналитичке парадигме употребом генитивних предлога *пре*, *од* и *до*, као и њиховим нагомилавањем *од пре* и *до пре* (*пре неки дан*, *од неки дан*, *до неки дан*, *од/до пре неки дан*). Лексичко варирање у изразу могуће је само у позицији надређене супстантивне лексеме, тако да се умјесто лексеме *дан* могу употријебити још и с њом семантички повезане лексеме: *ноћ*, *јутро* и *вече*. Анализа је показала да ова синтагма у разним својим структурним варијацијама може имати или значење „недавно“ или значење „ускоро“, и да јој је у том значењу конкурентна дистрибуционо много слободнија синтагма с неодређеним количинским прилогом *неколико* (*пре неколико дана*, *од пре неколико ноћи*, *за неколико вечери* и сл.). У раду се доказује да нема потпуне синонимности у конкурентним синтагмама са замјеницом *неки* и прилогом *неколико*, него да синтагме са замјеницом захватају мањи одсјечак времена (вријеме дуже од једног а краће од пет дана) од синтагми са прилогом *неколико* (које подразумевају вријеме дуже од четири дана). Анализа заправо показује да је неодређена замјеница *неки* у анализираним изразима преузела значење архаичне неодређене количинске замјенице *неколик*, *неколика*, *неколико*.

Кључне ријечи: идиоматски израз, антериорност, постериорност, неодређена предметна замјеница, неодређена количинска замјеница, неодређени количински прилог

¹ mkovacevic@gmail.com

² Рад је урађен у оквиру пројекта 178014: *Динамика структура савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. У супстантивној конгруентној синтагми *неки дан* неодређена придјевска замјеница нема значење које јој приписује рјечник – а то је значење: „1.а. *неодређено који, један, извесни*: нека стара књига....ђ. *када се указује на неодређеност временског периода, извешан*: у неко доба ноћи, после неког времена“ (РЕЧНИК 2007: 815), а посебно она то значење нема кад долази уз именице које означавају дан и дијелове дана. Замјеница *неки* наведено рјечничко значење, кад је дио синтагме у функцији временске прилошке одредбе³, може имати само у контекстима у којим је праћена још неким (не)конгруентним атрибутом, као нпр.:

(1) А ако се неко пита зашто се не састану *неки други дан*, можда јуче, да кажемо да није могло. (ПОЛИТИКА, 9. 2. 2008, 11); Можда се и сретнемо *неког прољећног дана*; Растали смо се *неког јесењег/зимског дана*, не сјећам се више ког; *Неки љетни дан* свакоме остане у сјећању; Урадиће то *неког сунчаног дана*; Причао нам је о томе често у *неким кишим данима*; Дошао је *неког дана онога септембра*; и сл.

Синтагма *неки дан* употријебљена без додатних атрибута и у наведеној падежној (номинативној, односно акузативној) форми нема значење „неодређено који, један, извешан дан“, него количинско временско значење „пре неколико дана, недавно, пре извесног времена“ (Речник 2007: 243). Кад јој приписује временско значење „пре неколико дана“, дату супстантивну синтагму и *Речник српског језика* и *Фразеолошки речник српског језика* сматрају устаљеним идиоматским изразом (РЕЧНИК 2007:243; ОТАШЕВИЋ 2012: 188). И заиста примјери типа⁴:

(2) *Неки дан* сам спровео једну истрагу (ПОЛИТИКА, 3. 10. 2013, 6) показују не само да су им значењски најближе синтагме „*при(и)је неколико дана*“ (уп.: *Неки дан* сам спровео једну истрагу = *Пре неколико дана* сам спровео једну истрагу) него и да имају идиоматизовану (блокирану) структуру – појављују се само у датој форми, без могућности употребе у другим падежним облицима. Наиме, дата форма у наведеном значењу не подлијеже синтетичкој парадигми, не јавља се ни у једном другом падежном облику, уп: Он је дошао *неки дан* / **неког дана* / **неких дана* / **пре неког дана*, и сл.

³ Што значи да се то не односи на њене друге синтаксичке функције, уп. на примјер њену употребу у субјекатској позицији: Просине тако *неко* [=неодређено које] *јутро*, прозрочно мило, априлски дјетињасто, дозове у срце све чобанске несташлуке... (Ћопић 1975, 246); с могућношћу замјене именице *јутро* именицом *дан*: Просине тако *неки* [=неодређено који] *дан*, прозрочно мио, априлски дјетињасто, дозове у срце све чобанске несташлуке...

⁴ Сви примјери које наводимо ексерпирани су из корпуса чији попис се даје на крају рада. Примјери иза којих нема податка о корпусу из разговорног су језика, што значи да су реконструисани на основу ауторовог језичког осјећања.

2. Будући да има идиоматизовану структуру, дата конструкција улази само у аналитичку падежну парадигму (промјену уз помоћ предлога). Зато овај рад, с једне стране, треба да покаже у којим се све облицима аналитичке парадигме ова форма употребљава и може употријебити, а с друге стране, треба да освијетли однос дате синтагме према сродним синтагмама, и то с обзиром на двоструку конкурентност: конкурентност језичких јединица како у позицији именичког тако и позицији замјеничког члана конструкције, тј. да покаже у којим су све условима и којим лексичким јединицама замјениве именица *дан* и замјеница *неки*, а да основно значење конструкције остане исто. Анализа, према томе, најприје треба да покаже у којим је аналитичким формама конструкције могућа, а потом и када су и које лексичке јединице конкуренте члановима ове конструкције, и на крају да ли при супституентности конкурентских јединица долази или не долази до било какве промјене у значењу конструкције. Једноставно речено, циљ рада је синтаксичко-семантичка анализа идиоматизоване синтагме *неки дан* у систему сродних конкурентских конструкција српскога језика.

2.1. У беспредлошкој номинативно-акузативној форми идиоматизована синтагма *неки дан* има значење „недавно“. То значење би се, међутим, изгубило при супституцији замјенице *неки* било којим другим конгруентним придјевским или замјеничким атрибутом, уп.: Он је дошао *неки дан* / **било који дан*/**један дан* / **извјесни дан*, и сл. За разлику од конгруентног атрибута, у датај је беспредлошкој форми могућа замјена именице *дан* трима супстантивним лексемама што са датом именицом стоје у чврстој семантичкој вези. А то су именице којим се означавају ингресивно-терминативни периоди *дана*: почетак – *јутро*, и завршетак – *вече*, тако да се *дан* може дефинисати као временски период између *јутра* и *вечери*. Тим трима именицама прикључује се још и именица *ноћ*, која дефиницијски такође за временске границе укључује лексеме *јутро* и *вече*, али у обрнутој перспективизацији, јер се *ноћ* дефинише као временски период између *вечери* и *јутра*.

Из наведеног проистиче да се значење „недавно“ не изражава само изразом *неки дан*, него и беспредлошким синтагмама *неко јутро*, *неко вече* и *неку ноћ*, што потврђују и сљедећи корпусни или реконструисани примјери:

(3) *Неки дан* сам спровео једну истрагу (ПОЛИТИКА, 3. 10. 2013, 6); *Неко вече* у Удружењу књижевника Србије представила се редакција часописа „Крајина“ (ПЕЧАТ, 119, 18. 6. 2010, 22: Радослав Братић); Били смо *неку ноћ* у кафани; *Неко јутро* бану непознат човјек на врата.

2.2. Беспредлошка форма ових идиоматизованих синтагми, од којих рјечник међу изразе сврстава само *неки дан*, а у којима су једино

међусобно замјењиве лексемама које чине лексичко-семантичко поље „дана“ – *дан, ноћ, јутро и вече* – врло је ријетка у употреби. Будући да значење „недавно“ укључује двије семантичке компоненте: а) компоненту временске блискости, и б) компоненту временског претхођења или антериорности, значењска компонента антериорности као доминантнија најчешће се и формално наглашава употребом генитивног предлога *пр(и)је*. И управо су са тим генитивним предлогом наведени изрази неупоредиво чешћи у употреби од наведених беспредлошких. У рјечнику савременог језика изразом се проглашава само *пре неки дан* (РЕЧНИК 2007: 243), док се међу изразима не спомињу форме с именицама *јутро, вече и ноћ* – дакле форме *пр(и)је неку ноћ, пр(и)је неко вече, пр(и)је неко јутро* – које су такође идиоматизоване, а и врло честе у употреби:

(4) Ево примера: *пре неки дан* један могући руски блог-интернет портал, замолио је да на његовом интерактивном сајту гостујем. (БЛИЦ, 24. 2. 2008, 19: Милорад Павић); *Пре неки дан* је објављено како данас у свету живи преко два милиона потомака чувеног кинеског филозофа Конфучија (БЛИЦ, 24. 2. 2008, 18: Радослав Петковић); *Пре неки дан* сретох познаника. (ПЕЧАТ, 1. 2. 2013, 70); *Пре неки дан* је на Бањици вејало из све снаге. (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 7. 2. 2012, 18); *Пре неки дан* смо се поново чули. (ПОЛИТИКА, 18. 5. 2014, 15); *Пре неки дан* сам био са женом на слави код рођака. (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 12. 1. 2014, 23); Ристо је умро *пре неки дан*, након вишегодишње борбе с бедом (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 22. 2. 2014, 2); Суђење једном од тројице осумњичених да су били чувари нацистичког логора Аушвиц обустављено је *пре неки дан* у Немачкој. (ДАНАС, 11. 3. 2014, 7); Слушао сам *пре неки дан* оног пољског министра финансија (ПРЕС, 19. 9. 2011, 2); *Пре неки дан* обрачунао се песницама с неким дечком. (НИН, 26. 9. 2013, 27); *Пре неки дан* сам на радију први пут чуо како се очекује „топла кошава“ (БЛИЦ, 16. 11. 2008, 20); А онда им је *прије неки дан* отпоздравио шеф режима, неки Мило (КУРИР, 4. 3. 2009, 5); Из те коалиције проистекао је и потпис на ССП *прије неки дан* у Бриселу. (КУРИР, 7. 5. 2008, 5); *Прије неку ноћ* пси су напали дечака; Дошао је *пре неку ноћ*; ...овенчан је, *пре неко јутро*, док је још увек спавао, ловоровим венцем из Осла (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 11. 10. 2009, 2); Овако *пре неко вече* чујем од коментатора у Вашингтону да је Хрватска „регионални фактор“ за НАТО (ПОЛИТИКА, 30. 1. 2010, 13); Слушам *пре неко вече* на једној од телевизија ... (БЛИЦ, 20. 7. 2008, 18: Радослав Петковић); Београд је, *пре неко вече*, отворио једну од својих културних институција – Културни центар Београда. (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 21. 12. 2013, 2); Мој деветогодишњи унук *пре неко вече* је заборавио скоро нов (и прилично скуп) бицикл у дворишту основне школе „Филип Филиповић“ на Вождовцу. (ПОЛИТИ-

КА, 18. 8. 2012, 13); Премијера нашег младог Монтенегра ... саслушавали су италијански тужиоци у Палати правде у Барију *прије неко вече*. (КУРИР, 2. 4. 2008, 5); итд.

2.2.1. Изрази с предлогом *пр(и)је* у односу на оне беспредлошке прецизније наглашавају квантитативну компоненту антериорности, заправо указују експлицитно да се ради о значењу „количине прошлог времена“ у односу на коју се временски одмјерава глаголска радња. Зато би се могло рећи да изрази с генитивним предлогом *пр(и)је* прецизније изражавају значење блиске антериорности, а та би се разлика могло изразити и еквивалентним прилогом: док израз *неки дан* има значење „недавно“, израз *пре неки дан* и сродни имају значење „однедавно“. И управо да би се потцртала та аблативна или адлативна временска граница антериорности, долази до гомилања предлога па се испред израза с предлогом *пр(и)је* додаје генитивни аблативни предлог *од* или *до*, тако да добијамо идиоматски израз *од/до пр(и)је неки дан*, *од/до пр(и)је неку ноћ*, *од/до пр(и)је неко јутро* и *од/до пр(и)је неко вече*. Примјери употребе таквих израза с двама генитивним предлозима – с предлозима *од* или *до* и *пр(и)је* – нису ријетки, мада су неупоредиво рјеђи од оних са самим предлогом *пр(и)је*:

(4а) Оно што се догађало *до пре неки дан*, када је по пети пут изабран за градоначелника Загреба, подсећа на филмску причу. (ПЕЧАТ, 24. 5. 2013, 49); *Од пре неки дан*, Србија је богатија за један реформски програм. (ПОЛИТИКА, 6. 2. 2013, 25); ...зашто је Срђан Драгојевић постао високо рангирани члан СПС, а *од пре неки дан* и њихов посланик (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 1. 9. 2013, 2); Пуну годину, *до пре неки дан*, Хрватска је ... позивала председника Србије Томислава Николића да се дозове памети (ПЕЧАТ, 5. 7. 2013, 44); Е, та Колинда *од пре неки дан* поправља граничнике (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 17. 1. 2015, 2); *Од пре неку ноћ* не могу да спавам; *Од пре неко вече* почела је на телевизији нова серија; *Од пре неко јутро* на посао се возим новим путем. Итд.

2.2.2. Будући да се значења генитивног предлога *пр(и)је* и предлога *од* и *до* уз израз типа *неки дан* семантички преклапају јер се предлогом *од* и *до* само потцртава аблативна и/или адлативна граница количине антериорног времена, а пошто значење антериорности носи и сам беспредлошки израз – могуће је, иако се то врло ријетко у пракси догађа – наведени двопредлошки израз свести не само на израз с предлогом *пр(и)је*, него и на израз са самим аблативним или адлативним предлогом, тако да добијамо идиоматску форму *од/до неки дан*, као нпр.:

(4б) *До неки дан* о томе није знао ништа; Све то што се догодило нема више никакве везе с њом. Ни то, па чак ни онај плач *од неки дан* у кабинету. (ЋОПИЋ, 1975, 279), и сл.

2.3. Беспредлошки изрази *неки дан*, *неко јутро*, *неко вече* и *неку ноћ* немају своје беспредлошке синтагматске конкуренте, али предлошки имају – у датој се синтагми с предлогом *пр(иј)е* и с нагомиланим предлозима *од пр(иј)е* и *до пр(иј)е* може умјесто замјенице *неки* употријебити количински неодређени прилог *неколико*⁵, што потврђују и сљедећи примјери:

(5) Исту рециклирану сензацију сарајевски академик поновио је *пре неколико дана*. (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 12. 1. 2015, 8); *Пре неколико вечери*, у позоришту „Стерија“, обележили смо осамдесети рођендан „Јежа“ (ПОЛИТИКА, 12. 1. 2015, 22); *Пре неколико дана* им је послао први пут Ајменову фотографију. (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 6-7. 1. 2015, 6); *Пре неколико дана* уследио је „нови ударац“ (ПОЛИТИКА, 8.1. 2014, 21); *Од пре неколико ноћи* мучи га несаница; и сл.

2.3.1. Количински прилог *неколико* не може се, међутим, употријебити без предлога уз именице *дан*, *ноћ*, *јутро* и *вече* у синтагмама са значењем „недавно“, уп.: **Неколико вечери*, у позоришту „Стерија“, обележили смо осамдесети рођендан „Јежа“; **Неколико дана* уследио је „нови ударац“, и сл., нити пак уз саме предлоге *од* и *до*: **До неколико дана* о томе ништа није знао; **Све му је јасније од неколико дана*, и сл. Насупрот томе, дати се неодређени количински прилог синтагматски може употријебити како са именицама некомбинаторним са замјеницом *неки*, тако и са предлозима некомбинаторним с изразом *неки дан*, као нпр.:

(5а)...председник тог суда ни Савету безбедности УН *пре неку недељу* није смео да каже када би могла бити донета макар првостепена пресуда. (ПОЛИТИКА, 21. 12. 2013, 8); Уосталом, Ђорђевић је то доказао *пре неколико месеци* у Мадриду. (ПОЛИТИКА, 12. 1. 2015, 1); Судови стали још *пре неколико месеци*, деца не иду у школу. (ПОЛИТИКА, 18. 1. 2015, 22); *До пре неколико година* у Америци је допунски посао имало 7,5 милиона људи. (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 13. 12. 2009, 8); *До пре само неколико месеци* целокупна јавност причала је о бравурама играча Барселоне. (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 9. 1. 2015, 39); *До пре неку годину* Француска није ни препознавала ни признавала мултикултуралност као концепт организације друштва. (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 11. 1. 2015, 3); Догодило се то само *у неколико дана* после Церске битке у далекој Србији. (ГАТАЛИЦА, 2014, 51–52); итд.

Осим тога дати изрази с прилогом *неколико* могу бити проширивани другим атрибутима, што их директно одваја од идиоматизованих

⁵ Синтагме *пре неки дан* и *пре неколико дана* покаткад се сусрећу код истог аутора, у истоме тексту као синоними, као што то показују сљедећи новински примјери: За Тозовца сам чуо тек *пре неки дан*. (АЛЮ, 30. 9. 2012, 9); Чуо сам за Тозовца *пре неколико дана*. (АЛЮ, 30. 9. 2012, 9).

израза (*пре*) *неки дан*, који се ничим не могу проширивати, као нпр.: У *тих неколико дана* догодио се и успон и пад Тибора Вереша. (ГАТАЛИЦА, 2014, 57); *Он је дошао *пре тај неки дан*.

Све то показује да изрази с количинским прилогом *неколико* који су семантички конкурентни идиоматским изразима са замјеницом *неки* – нису идиоматизоване, него слободно комбинаторне синтагме, оствариве у свим аналитичким падежним формама.

2.4. У свим досадашњим примјерима (2-5а) синтагми с временским супстантивним јединицама које припадају семантичком пољу „дана“ без обзира да ли су оне детерминисане неодређеном замјеницом *неки* или прилогом *неколико* временско значење синтагми било је значење антериорности, тј. значење „раније“. Покаткад се чак уз наведени израз и експлицитно наводи прилог *раније*, што готово „призива“ плеонастичност таквога израза, будући да је семантичка компонента „раније“ иманентна датоме изразу и у његовој беспредлошкој и у његовој предлошкој форми, као нпр.:

(6) Још није прецизирано да ли ће [то] бити 9. фебруара или *неки дан раније*. (ПОЛИТИКА, 11. 1. 2015, 7).

2.4.1. Експлицирање прилога *раније*, чије значење подразумевају сви досадашњи примјери беспредлошке и предлошких форми израза са замјеницом *неки*, упућује на претпоставку да изрази типа *неки дан* у свим контекстима немају значење антериорности. И заиста, у два случаја: а) када уз израз *неки дан* долази прилог *касније*, и б) када се тај израз слаже с предлогом *за* – тако да се ствара израз *за неки дан* – израз *неки дан* нема значење блиске антериорности, тј. нема значење „недавно“, него има значење блиске постериорности, тј. значење „ускоро“, као што то показују и сљедећи примјери:

(7) *Неки дан касније*, уредник му је дао нови задатак који му је личио на новинарско провиђење. (ГАТАЛИЦА, 2014, 18); Потпис *за неки дан* (ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ, 17. 6. 2013, 38: наслов).

У оба примјера синтагма *неки дан* замјењива је синтагмом *неколико дана*. Само, дакле, ако је израз *неки дан* проширен прилогом *раније* или *касније* синтагма *неколико дана* као његов значењски еквивалент у значењу „недавно“ или „ускоро“, може се реализовати и у беспредлошкој форми, уп.: То је било *неки дан раније* = То је било *неколико дана раније*; То ће бити *неки дан касније* = То ће бити *неколико дана касније*. Значење блиске постериорности, односно значење „ускоро“, синтагма *неки дан касније* дијели и са синтагмом с предлогом *за*, у којој је неодређена замјеница *неки* такође замјењива неодређеним прилогом *неколико*, уп.: Потпис ће бити *за неки дан* = Потпис ће бити *за неколико дана*.

2.5. Сви досада наведени беспредлошки и предлошки примјери израза типа *неки дан* – искључујући оне беспредлошке уз које не долази прилог *раније* или *касније*, и оне с предлозима *од* и *до* – показују да је неодређена замјеница *неки* замјењива количинским неодређеним прилогом *неколико*, односно синтаagma типа *неки дан* замјењива синтагмом типа *неколико дана*. Значи ли то да те међусобно замјењиве синтагме имају подударно (синонимно) значење?

2.5.1. У изразима типа *неки дан* замјеница *неки*, будући замјењива количинским прилогом *неколико*, губи своје примарно значење. Она у датим изразима нема значење „предметне“ неодређене замјенице, тј. значење упућивања на неки конкретни или апстрактни ентитет (типа: *неки човјек/ роман/ мир; нека жена / кућа / идеја; неко прасе / поље / зеленило*) него добија значење количинске неодређене замјенице *неколик* (неколика дана), *неколика* (неколике ноћи) и *неколико* (неколика јутра).

Замјеница *неки* у датим синтагамама у количинском значењу није замјењива замјеницом *неколик* у два случаја: а) у случајевима беспредлошког израза с неексплицираним временским прилогом *раније* или *касније*, као нпр.: Он је дошао *неки дан / неку ноћ / неко вече / неко јутро*, али: Он је дошао **неколик дан / *неколику ноћ / *неколико вече / *неколико јутро*, односно у случајевима када су дати изрази употријебљени са самим (дакле не „нагомиланим“) предлозима *од* и *до*, као нпр.: *Од неку ноћ* [→ **од неколике ноћи*] не могу да спавам; *До неки дан* [→ **до неколика дана*] то нисам знао, и сл.

2.5.2. У свим другим случајевима – дакле у случајевима беспредлошких синтагми праћених прилозима *раније* или *касније*, и синтагми с предлогом *пре*, односно с нагомиланим предлозима *од пре* и *до пре* неодређена „предметна“ замјеница *неки* замјењива је неодређеном количинском замјеницом, као нпр.:

(8) Он је дошао или *пре неки дан* [→ *пре неколика дана*], или *пре неку ноћ* [→ *пре неколике ноћи*], или пре неко јутро [→ *пре неколика јутра*]; Прати га несаница *од пре неку ноћ* [→ *од пре неколике ноћи*]; *До пре неки дан* [→ *до пре неколика дана*] о томе нисам знао ништа; Добио је тај задатак *неки дан раније* [→ *неколика дана раније*] или *неки дан касније* [→ *неколика дана касније*], и сл.

Као што се види, неодређена количинска замјеница *неколик* конкурентна је „предметној“ замјеници *неки* у синтагамама типа *неки дан* у истим случајевима у којима је замјеници *неки* конкурентан и неодређени количински прилог *неколико*.

2.6. Синтагме с количински употријебљеном замјеницом *неки*, тј. са замјеницом *неки* у вриједности неодређене количинске замјенице не-

колик – разликују се од конкурентних синтагми с количинским прилогом *неколико* на основу семантичке компоненте која дијели значење замјенице *неколик* од значења прилога *неколико*.

2.6.1. Одавно је констатовано да „и ријеч *неколик* иде међу неодређене замјенице; од ње се у Вука и Даничића налази само дуал, нпр. *неколика момка, неколика мјеста, неколике године* (тј. два или три или четири момка итд.)“ (МАРЕТИЋ 1963: 201). Констатовано је такође да се „у нашим граматикама и правописима (и у овим најновијим) наглашава разлика између замјенице *неколика, неколике* и прилога *неколико*, уз објашњење да се замјеница употребљава за количину мању од пет (*неколика човјека, дјетета, неколике жене*), а прилог у значењу више од четири (*неколико људи, дјеце, жена*). Међутим, она прва употреба постаје све више архаична, облици *неколика* и *неколике* све се више свODE на књишку употребу, употребу по традицији, док их је језичка стварност добрим дијелом потиснула замијенивши их прилогом *неколико*“ (МАРКОВИЋ 1974: 134–135).

2.6.2. Пошто је количинска неодређена замјеница *неколик* постала архаична, у случајевима када је потребно разликовати *дужину* антериорног (или рјеђе постериорног) временског периода у односу на који се одређује вршење глаголске радње – значењску диференцираност у односу на неодређени количински прилог *неколико* преузела је у одређеном броју структурно идиоматизованих израза замјеница *неки*, тако да синтагма *неки дан, пре неки дан* или *за неки дан* по правилу подразумејева количинско временско значење *више од једног а мање од пет дана*, док конкурентна синтагма *пре неколико дана* или *за неколико дана* подразумејева количинско временско значење *пет и више дана*.

3. Да закључимо. Идиоматски израз *неки дан* има примарно значење „недавно“. То значење задржавају и структурне варијанте овог израза, које се добијају употребом трију генитивних предлога: *пре, од* и *до*, или њиховог гомилања *од пре, до пре (пре неки дан, од неки дан, до неки дан, од/до пре неки дан)*. Структурне варијације могуће су и замјеном надређене именице *дан* другим с њом семантички повезаним именицама, а то су *ноћ, јутро* и *вече*, чиме се творе синтагме (*до пре*) *неко вече / неко јутро / неку ноћ*. Дати идиоматски изрази проширени прилогом *касније*, или пак употријебљени с предлогом *за* могу имати и значење „ускоро“: *Доћи ће неки дан касније / за неки дан*.

3.1. У оба значења – и у значењу „недавно“ и у значењу „ускоро“ – овим су изразима конкурентне синтагме са неодређеним количинским прилогом *неколико*, уп.: Дошао је *пре неки дан* // Дошао је *пре неколи-*

ко дана; Отићи ће за неки дан // Отићи ће за неколико дана. Међутим, синтагме са замјеницом *неки* и количинским прилогом *неколико* јесу семантички блиске, али не и потпуно синонимне. Замјеница *неки* у анализираним синтагмама нема значење неодређеног количинског прилога *неколико*, него има значење архаичне неодређене количинске замјенице *неколик*, *неколика*, уп.: Дошао је *пре неки дан* // Дошао је *пре неколика дана*; Отићи ће за *неки дан* // Отићи ће за *неколика дана*.

3.1.1. Основна семантичка разлика између синтагми са количински употребљеном замјеницом *неки* и прилогом *неколико* у томе је што је замјеница *неки* у одређеном броју структурно идиоматизованих израза преузела значење неодређене количинске замјенице *неколик*, тако да синтагма *неки дан*, *пре неки дан* или *за неки дан* по правилу подразумијева количинско временско значење *више од једног а мање од пет дана*, док конкурентна синтагма *пре неколико дана* или *за неколико дана* подразумијева количинско временско значење *пет и више дана*.

Цитирана литература

- МАРЕТИЋ 1963: Томо Марећ, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, III, nepromijenjeno izdanje, Zagreb: Matica hrvatska, 1963.
- МАРКОВИЋ 1974: Svetozar Marković, *Fonetika i morfologija savremenog srpskohrvatskog – hrvatskosrpskog jezika sa osnovama istorije jezika i pregledom dijalekata*, skripta, III izdanje, Sarajevo: Filozofski fakultet, 1974.
- ОТАШЕВИЋ 2012: Ђорђе Оташевић, *Фразеолошки речник српског језика*, Нови Сад: Прометеј, 2012.
- РЕЧНИК 2007: *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007.

Извори

- а) књижевноумјетничка дјела:
- ГАТАЛИЦА, 2014: Александар Гаталица, *Велики рат*, Београд: Вулкан издаваштво, 2014.
- ЂОПИЋ, 1975: Бранко Ђопић, *Стари невјерник*, Сабрана дела Бранка Ђопића, Јубиларно издање, Књига трећа, Просвета – Београд, Свјетлост – Сарајево, Веселин Маслеша – Сарајево, 1975.

б) новине:

АЛО – *Alo*, *dnevne novine iz Beograda*.

БЛИЦ – *Blic*, *dnevne novine iz Beograda*.

ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ – *Вечерње новости*, *дневне новине из Београда*.

ДАНАС – *Danas*, *dnevne novine iz Beograda*.

КУРИР – *Kurir*, *dnevne novine iz Beograda*.

НИН – *НИН*, *недељне информативне новине из Београда*.

ПЕЧАТ – *Печат*, *недељне новине из Београда*.

ПОЛИТИКА – *Политика*, *дневне новине из Београда*.

ПРЕС – *Press*, *dnevne novine iz Beograda*.

Miloš M. Kovačević

ON THE IDIOMATIC EXPRESSION *SOME DAY* AND SIMILAR PHRASES

Summary

The paper analyzes the idiomatic expression *some day*. The structural variety of this idiomatic expression is possible only within the analytical paradigm with the use of genitive propositions, *before*, *from* and *to*, as well as with their agglomeration (*a few days ago*, *since*, *until*, etc.) Lexical variations in the expression are possible only in the position of superior substantive lexeme, so that instead of the lexeme *day*, semantically close lexemes *night*, *evening* and *morning* can be used. The analysis shows that this phrase in its various structural forms can mean “recently” or “lately” and that in these meanings its main rival is a much frequent phrase with indefinite quantity adverb *several*. The paper proves that complete synonyms in rival phrases with the pronoun *some* and adverb *several* do not exist, whereby the phrases with the pronoun relate to a brief amount of time (*longer than one and shorter than five days*) and the phrases with the adverb usually relate to the time span of *five and more days*. The analysis shows that the indefinite pronoun in the analyzed expressions has basically undertaken the meanings of indefinite quantity pronouns.

Keywords: idiomatic expression, anteriority, posteriority, indefinite pronoun, indefinite quantity pronoun, indefinite quantity adverb.

